

BİOLOGİYA

UOT 581.9

LƏNKƏRANIN DAĞLIQ HİSSƏSİNİN FLORA
BİOMÜXTƏLİFLİYİNİN TƏHLİLİ

E.M.QURBANOV, S.Ş.ASLANOVA

*Bakı Dövlət Universiteti**elshad_g@rambler.ru*

Lənkəranın dağlıq hissəsinin florası öyrənilmiş, ərazidən çoxlu sayda herbari materialları toplanılmış, onlar analiz edilmiş və məlum olmuşdur ki, regionda 437 cinsdə 102 fəsilədə təmsil olunmuş 1071 növ ali bitki yayılmışdır. Növ zənginliyinə görə paxlakimilər (Fabaceae)- 85, mürəkkəbçiçəklilər (Asteraceae)–46, keçiqulağıkimilər (Scrophulariaceae)-37, gülçiçəkkimilər (Rosaceae)-33, dodaqçiçəkkimilər (Poaceae)-26, gilkimilər (Cyperaceae)-22, kələmçiçəkkimilər (Brassicaceae)-21 növlə təmsil olunmuşlar.

Regionda 103 növ endemik bitkilərə rast gəlinir ki, onlardan 53 növ Azərbaycan və 50 növ Qafqaz endemikləridir.

Açar sözlər: ekosistem, biomüxtəliflik, flora, fitosenoz, areal, endemlər, reliktlər, mezokserofitlər.

Ölkə Prezidentinin 2008-ci il 15 sentyabr tarixli 3043 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş «2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı»nda biomüxtəlifliyin davamlı idarə olunması göstərilmişdir. Odur ki, bu problemlə bağlı Azərbaycanın botaniki-coğrafi rayonlardan zəngin florası biomüxtəlifliyinə malik olan regionlardan biri də Lənkəranın dağlıq hissəsinin öyrənilməsidir.

Aparığımız tədqiqatlar göstərir ki, son illərdə həmin ərazidə antropogen amillərin fəaliyyəti ilə əlaqədar ekosistemlərə, o cümlədən ərazinin biosenozunda fitosenozlara mənfi təsirlər güclənmişdir. Belə ki, Lənkəran dağlıq hissəsinin florasında biomüxtəlifliyin tərkibi sayılan fitomüxtəlifliyi deqradasiyaya məruz qalmışdır. Ona görə də Lənkəran dağlıq hissəsi florasının qorunması onun elmi əsaslarla öyrənilməsini tələb edir. Bu baxımdan məqalədə müvafiq botaniki-coğrafi rayonun flora biomüxtəlifliyinin araşdırılmaları üzrə təhlillər verilir.

Tədqiq olunan rayonun ərazisi Azərbaycanın cənub-şərqində yerləşmə-

lə qərbdən İran İslam Respublikası ilə sərhədlənir [2, 10]. İranın relyefi bitki örtüyü və florasına bilavasitə təsir göstərməklə biomüxtəlifliyində dəyişikliklər əmələ gətirir.

Ərazinin qışının quraq keçən mülayim-isti iqlim tipi Peştəsər silsiləsinin Şərqi yarısını əhatə etməklə qərbdə yağıntı bərabər paylanan yayı quraq keçən mülayim-isti iqlimə qovuşur. Lakin Kömürköy dağı (2493 m) ətrafında yayı quraq keçən soyuq yarımsəhra və quru çöl iqlimi, Kələmputu dağından (2100 m) qərbdə şimal-qərb istiqamətində yayı quraq keçən soyuq iqlim hakimdir. İlin qış fəslində temperatur $5,2^{\circ}\text{C}$ -ə etdiyi halda yayda həmin göstərici $23,2^{\circ}\text{C}$ -ə qədər yüksəlir. Dağlıq ərazidə iqlim göstəriciləri dəyişir, o cümlədən burada havanın illik temperaturu $9,7-11,9^{\circ}\text{C}$ arasında tərəddüd etməklə qışda $1,3-3,0^{\circ}\text{C}$ -ə və yayda isə $18,5-21,3^{\circ}\text{C}$ -ə bərabər olur [8].

Q.Ş.Məmmədova [8] görə Lənkəranın dağlıq hissəsində iqlim şəraitinin və relyefinin müxtəlifliyi ərazidə torpaqların kəskin diferensasiyaya uğramasına gətirib çıxarmışdır. Burada əsasən qəhvəyi, dağ-boz qəhvəyi, qonur dağ-meşə, dağ-çəmən, bozqır və dağ-çəmən torpaqlar formalaşmışdır. Qeyd edək ki, həmin botaniki-coğrafi rayonun ən böyük çayı Lənkərançaydır; bu çay mənbəyini Kömürköy dağından götürməklə suyu Xəzər dənizinə tökülür.

Müşahidələr göstərir ki, dağ-çəmən-bozqır torpaqlar Lənkəran bölgəsinin subalp qurşağında dəniz səviyyəsindən 1800-2500 metr hündürlükdə, Talış dağlarının, qismən Peştəsər dağlarının yüksəklik və yamaclarında inkişaf etmişdir. Buranın bitki örtüyü və florası biomüxtəlifliyi ilə səciyyələnir. Ərazinin dağlıq hissəsində meşə örtüyü üstünlük təşkil edir.

Burada yayın quraq keçməsi nəticəsində nisbətən kserofit (quraqlıq sevən) bitkilər yayılır ki, bunlar dağ-çəmən-bozqır fitosenozlarından və dağ-kserofit (friqanoid) bitkiliyindən ibarətdir [6, 11].

Tədqiq olunan regionda Lənkəran dağlıq hissəsi florasının biomüxtəlifliyinə dair ədəbiyyatlarda [1, 3, 4, 10] bəzi məlumatlara rast gəlinir. V.C.Hacıyevə [6] görə Talışın florasında 76 fəsilə və 329 cinsə xas 709 növün olması göstərilmişdir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, S.H.Musayev və R.A.Fətəliyevin [10] araşdırmalarında Azərbaycan botaniki-coğrafi rayonlaşdırılmasında Lənkəran dağlığının florasında 1107 növ bitkilərin yayılması qeyd olunur.

2009-2011-ci illərdə tərəfimizdən aparılmış tədqiqatlar və araşdırmalar Lənkəran dağlıq hissəsinin ekosistemində flora biomüxtəlifliyin öyrənilməsinə imkan yaradılmışdır. Regionun yabanı florasının tərkibinə aid 102 fəsilə və 437 cinsdə dəqiqləşdirilən 1071 növün yayılması açıqlanır.

Ərazidən toplanmış çoxsaylı herbarilərin təyini [13, 7], həmçinin tədqiqat «obyektləri»ndən qeydə alınmış geobotaniki təsvirlər [15, 16] və bir sıra ədəbiyyatlara əsaslanmaqla Lənkəran dağlıq hissəsi flora biomüxtəlifliyi üzrə sistemativ, biomorfoloji, ekoloji, areoloji, endemik və s. təhlillər verilmişdir [13, 14, 15, 16, 18, 4, 9, 11].

Təyin olunmuş herbarilər BDU-nun Biologiya fakültəsinin Botanika ka-

fedrasında saxlanılan nümunəvi herbarilər ilə müqayisə edilmişdir.

Burada aşkar olunmuş sistemaik taksonların – fəsilə, cins və növlərin latınca adları S.K.Çerepanova [17] əsasən dəqiqləşdirməklə verilmiş, eləcə də «Lənkəran dağlıq hissəsi florası»nın konspekti hazırlanmışdır.

Öncə qeyd edildiyi kimi ərazinin ekosisteminə biosenozun tərkibi sayılan fitosenozun və florasının zənginliyi əsasən relyef, torpaq-bitki örtüyünün müxtəlif floristik tərkibdə olması ilə əlaqədardır. Odur ki, Lənkəran dağlığı florasının mühafizəsi və qorunması üçün ardıcılıqla onların sistematik, biomorfoloji, coğrafi, areoloji, ekoloji, endemizm və reliktlər üzrə biomüxtəlifliyinin təhlili açıqlanır.

Ərazinin flora biomüxtəlifliyinin sistematik quruluşu və tərkibi bitki qrupları üzrə 1 saylı cədvəldə göstərilir.

Cədvəl 1

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora konspektlərinə görə taksonomik vahid olan şöbələrdə təmsil olunması

№	Bitki qrupları	Sistematik kateqoriyalar					
		Fəsilələr		Cinslər		Növlər	
		Ümumi sayı	Sayı, %-lə	Ümumi sayı	Sayı, %-lə	Ümumi sayı	Sayı, %-lə
1.	Alisporlular						
1.1.	Qijikimilər (Polaradophyta)	10	9,8	14	3,2	19	1,8
1.2.	Buğumlular (Sohenophyta)	1	1,0	1	0,2	1	0,1
2.	Çılpaqtoxumlular (Pinophyta)	3	2,9	3	0,7	4	0,4
3.	Örtülütoxumlular (Magnoliophyta): o cümlədən	88	85,3	419	95,9	1047	97,7
	a) Birləpəlilər (Monocyledones)	15	14,7	71	16,2	207	19,3
	b) İkiləpəlilər (Dicotyledones)	73	71,6	348	79,7	840	78,4
	Cəmi:	102	100	437	100	1071	100

Cədvəldən görüldüyü kimi burada 19 növ alisporlu bitkilərdən gijikimilər, 4 növ çılpaqtoxumlu və 1071 növ çiçəkli bitkilər rast gəlinir ki, həmin göstəricilər Azərbaycan florasının (4500 növ) 23,8%-ni təşkil edir (cədvəl 2).

Cədvəl 2

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyinə aid sistematik taksonlar və bitkilərin biomorflarına görə Azərbaycan florası ilə müqayisəsi

Taksonlar və biomorflar	Azərbaycan florasında		Lənkəran dağlıq hissəsi florasında	
	Ümumi sayı	Sayı, %-lə	Ümumi sayı	Sayı, %-lə
Fəsilələr	125	100	102	81,6
Cinslər	930	100	437	46,9
Növlər	4500	100	1071	23,8
Ağclar	107	100	38	35,5
Kollar, yarımkollar,				
Kolcuqlar,				
Yarımkolcuqlar	328	100	82	25,0
Otlar	4065	100	951	23,4

Ərazinin florasında sistemətik taksonlarına əsasən *Fabaceae* (85), *Asteraceae* (46), *Scrophulariaceae* (37), *Rosaceae* (33), *Lamiaceae* (30), *Poaceae* (26), *Cyperaceae* (22), *Brassicaceae* (21) fəsilələri ən çox növlərlə təmsil olunur (cədvəl 3).

Cədvəl 3

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyində sistemətik taksonlar üzrə daha çox fəsilələrə aid olan cinslər və növlər

№	Fəsilələr	Ümumi sayı		Ümumi sayə görə, %-lə	
		cinslər	növlər	cinslər	növlər
1.	Fabaceae Lindl.	6	85	1,4	8,0
2.	Asteraceae Dumort.	6	46	1,4	4,3
3.	Scrophulariaceae Juss.	3	37	0,7	3,5
4.	Rosaceae Juss.	4	33	0,9	3,1
5.	Lamiaceae Lindl.	4	30	0,9	2,8
6.	Poaceae Barnhart.	4	26	0,9	2,5
7.	Cyperaceae Juss.	1	22	0,2	2,0
8.	Brassicaceae Burnett.	4	21	0,9	1,9
9.	Caryophyllaceae Juss.	3	18	0,7	1,7
10.	Polygonaceae Juss.	2	14	0,5	1,3
11.	Orobanchaceae Vent.	1	13	0,2	1,2
12.	Grassulaceae DC.	1	11	0,2	1,0
13.	Geraniaceae Juss.	1	10	0,2	0,9
Cəmi 13 fəsilədə		40	366	9,1	34,2
9-1 növdən ibarət 89 fəsilədə		397	705	90,9	65,8
Cəmi 102 fəsilədə		437	1071	100	100

Cədvəldə qeyd olunduğu kimi floranın tərkibində 13 fəsiləyə, 40 cinsə xas 366 növ sayca üstünlük təşkil edir. Digər 9-1 növdən ibarət 89 fəsilədə və 397 cinsdə 705 növ cəmlənmişdir.

Ərazinin flora biomüxtəlifliyinin cinslərə görə paylanması 4 saylı cədvəldə göstərilmişdir.

Cədvəl 4

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyində ən çox sayca təmsil olunan cinslər

№	Cinslər	Cinslərə aid olan növlərin sayı	Ümumi sayə görə, %-lə
1.	Astragalus // Astracantha Podlech.	35	8,0
2.	Carex L.	22	5,0
3.	Vicia L.	17	3,9
4.	Hieracium L.	16	3,7
5.	Trifolium L.	15	3,4
6.	Potentilla L.	14	3,2
7.	Euphorbia L.	13	3,0
8.	Scrophularia L.	13	3,0
9.	Orobanche L.	13	3,0
10.	Stachus L.	12	2,7
11.	Veronica L.	12	2,7
12.	Sedum L.	11	2,5
13.	Verbascum L.	11	2,5
14.	Geranium L.	10	2,3
Cəmi 14 cinsdə		214	48,9
9-1 növdən ibarət olan cinslər		223	51,1
Cəmi:		437	100

Cədvəldə əks edildiyi kimi 14 cinsə xas növlərin sayına görə *Astragalus* (35), *Carex* (22), *Vicia* (17), *Hieracium* (16), *Trifolium* (15), *Potentilla* (14), *Euphorbia*, *Scrophularia*, *Orobancha* hər biri 13 növlə (39), *Stachus*, *Veronica* (cəmi 12), *Sedum*, *Verbascum* (11) və *Geranium* isə 10 növlə müəyyən olunur. Bu cinslərdən əlavə növlərin sayı cəmi 223-ə bərabərdir və region florasında cinslərin 51.1%-ni (223) təşkil edir.

Flora biomüxtəlifliyində bitki növlərinin həyatı formalarına, yaxud biomorfoloji təsnifata [18] əsasən aşkar olunmuşdur ki, fitosenozda fanerofitlər – 94 növ (8,8%), xamefitlər 28 növ (2,6%), hemikriptofitlər – 347 növ (32,4%), kriptofitlər – 266 növ (24,8%), o cümlədən soğanaqlı geofitlər 86 növ (8,0%), kökümsovlar 180 növ (16,8%) və terofitlər 336 növ (31,4%) təşkil edir (cədvəl 5).

Ərazidə rast gəlinən bitkilərin İ.Q.Serebryakovun [12] təsnifatına uyğun halda floranın təhlilindən müəyyən edilmişdir ki, burada ağaclar – 38 növ (3,6%), kollar – 55 növ (5,3%), yarımkollar – 10 növ (0,9%), kolcuqlar və yarımkolcuqlar hər ikisi 8 növlə (cəmi 16 növ – 1,4%), otlar – 951 növ (88,8%), bundan çoxilliklər 606 növ (56,6%), ikiilliklər 74 növ (6,9%) və birilliklər 271 növlə (25,3%) təmsil olunur.

L.İ.Prilipkonun [11] tədqiqatına görə Lənkəran dağlıq botaniki-coğrafi rayonunda bitkilərin həyatı formaları üzrə birillik otların 26,7%, çoxillik otların 51,3% yayılması göstərmişdir.

Cədvəl 5

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyinə xas bitkilərin həyatı formalarına görə təsnifatı

№	Həyatı formalar	Növlərin	
		Sayı	Ümumi sayə görə, %-lə
1.	Fanerofitlər	94	8,8
2.	Xamefitlər	28	2,6
3.	Hemikriptofitlər	347	32,4
4.	Kriptofitlər:	266	24,8
	a) Soğanaqlı geofitlər	86	8,0
	b) Kökümsovlar	180	16,8
5.	Terofitlər	336	31,4
	Cəmi:	1071	100

Cədvəl 6

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyinə xas bitkilərin həyatı formalarına görə təsnifatı

№	Həyatı formalar	Növlərin	
		Sayı	Ümumi sayə görə, %-lə
1.	Ağaclar	38	3,6
2.	Kollar	55	5,3
3.	Yarımkollar	10	0,9
4.	Kolcuqlar	8	0,7
5.	Yarımkolcuqlar	8	0,7
6.	Otlar:	951	88,8
	a) çoxilliklər	606	56,6
	b) ikiilliklər	74	6,9
	c) birilliklər	271	25,3
	Cəmi:	1071	100

Araşdırılan floranın biomüxtəlifliyi üzrə bitkilərin rütubətə tələbatına uyğunlaşmasını nəzərə almaqla ekoloji qruplara [15, 16] əsasən təhlil etdikdə 7 saylı cədvəldən görüldüyü kimi floristik tərkibdə kserofitlərə – 548 növ (51,2%), mezokserofitlərə – 288 növ (26,9%), mezofitlərə 197 növ (18,4%) və hidrofifitlərə – 38 növ (3,5%) aiddir.

Cədvəl 7

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyinə aid ekoloji qruplara görə təsnifatı və növlərin tərkibi

№	Ekoloji qruplar	Növlərin	
		Sayı	Ümumi saya görə, %-lə
1.	Kserofitlər	548	51,2
2.	Mezokserofitlər	288	26,9
3.	Mezofitlər	197	18,4
4.	Hidrofifitlər	38	3,5
	Cəmi:	1071	100

Lənkəranın dağlıq florası coğrafi və areal tiplərinə görə analiz edilmişdir.

Cədvəl 8

Lənkəran dağlıq hissəsinin florasının areal tiplərinə görə bölünməsi və areoloji təsnifat üzrə növlərin sayı

№	Areal tipləri	Növlərin	
		Sayı	Ümumi saya görə, %-lə
1.	Qədim relikt (Üçüncü dövr)	104	9,7
2.	Boreal	285	26,6
3.	Bozqır	11	1,0
4.	Qədim Aralıq dənizi	542	50,6
5.	Səhra	13	1,2
6.	Qafqaz	93	8,7
7.	Adventiv	6	0,6
8.	Müəyyən olunmayan	17	1,6
	Cəmi:	1071	100

Cədvəldən görüldüyü kimi müəyyən edilmişdir ki, flora biomüxtəlifliyinə qədim Aralıq dənizi, boreal və ərazi üçün ən səciyyəvi sayılan qədim-relikt, yaxud üçüncü dövrə və Qafqaz areal tiplərinə aid olan növlər regionda geniş yayılır. Bunlardan qədim Aralıq dənizi areal tipli bitkilər sayca daha çoxdur (542 növə, yaxud 50,6%-ə bərabərdir), eləcə də boreal – 285 növ (26,6%), qədim (üçüncü dövr) – 104 növ (9,7%), Qafqaz – 93 növ (8,7%), səhra – 13 növ (1,2%), bozqır – 11 növ (1,0%) flora elementlərinə daxildir. Amma 17 növün areal tipini müəyyənləşdirmək mümkün olmamışdır ki, bu da floranın 1,6%-ni təşkil edir.

Tədqiq olunmuş regionun florası biomüxtəlifliyinin mühafizəsi və səmərəli istifadəsi məqsədilə ərazidə yayılan endemik, nadir və nəslə kəsilməkdə, eləcə də relikt bitkilər ədəbiyyatlar əsasında araşdırılmışdır [13, 4,

9, 1]. Ərazinin florasında 103 növ endemik müəyyən edilmişdir ki, bundan 50 növ (36,0%) – Qafqazın və 53 növ (38,1%) isə Azərbaycanın endemləridir. Həmin endemlər və adı «Qırmızı Kitab»a düşən növlərin göstəriciləri 9 sayılı cədvəldə verilir.

Cədvəl 9

Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyi üzrə endemiklər [2], adı «Qırmızı Kitab»a düşmüş nadir və nəslə kəsilməkdə olan növlərin Azərbaycan florası ilə müqayisəsi

Endemlərin arealı	Azərbaycan florasında		Lənkəran dağlıq hissəsi florasında	
	Ümumi sayı	Sayı, %-lə	Ümumi sayı	Sayı, %-lə
Qafqaz	560	59,6	50	36,0
Azərbaycan	240	25,5	53	38,1
Qırmızı Kitab	140	14,9	36	25,9
Cəmi:	940	100	139	100

Cədvəldən görüldüyü kimi Azərbaycan florasından Q.F.Axundov tərəfindən ali bitkilərin 240 endem növləri (40 fəsilə və 108 cinsdə) müəyyən edilmişdir [2].

S.H.Musayev [9] əsərində Azərbaycanın ali bitkilər florasında 262 endemik bitki növlərinin 116 cins və 39 fəsiləyə aid olmasını qeyd etmişdir. A.M.Əskərov 2011-ci ildə Azərbaycan endemik ali bitkilərini botaniki-coğrafi rayonlar üzrə bölərəkən Talışda 56 növün yayılmasını və «Endemlərin təsnifatı»nı vermişdir.

Lənkəran dağlığının florasında Qafqazın endem növləri sayına görə *Asteraceae* – 12, *Fabaceae* – 8, *Liliaceae* – 5, *Rosaceae* – 5, *Scrophulariaceae* – 4, *Orchidaceae*, *Ranunculaceae*, *Boraginaceae* hər biri – 3, *Salicaceae*, *Celtidaceae*, *Caryophyllaceae*, *Brassicaceae*, *Rutaceae*, *Lamiaceae* fəsilələri yalnız bir cins və növlə təmsil olunur [13].

Azərbaycanın endemikləri üzrə *Liliaceae* – 11, *Fabaceae* – 9, *Lamiaceae* – 7, *Asteraceae* – 6, *İridaceae* – 3, *Apiaceae*, *Scrophulariaceae*, *Caryophyllaceae*, *Rosaceae*, *Apiaceae* hər biri – 2, *Morabiaceae*, *Malvaceae*, *Oleaceae* və *Campunulaceae* fəsilələri isə hər biri bir növlə iştirak edirlər.

Aparığımız araşdırmalardan belə qənaətə gəlirik ki, regionun florasında qeyd alınan bitki növlərindən «Azərbaycanın Qırmızı Kitab»ına [1] daxil edilmiş 16 növü reliktdir. Bu növlər aşağıdakılardır: *Driopteris radoleiana*, *Woodsia alpina*, *Taxus baccata*, *Danae rasemosa*, *D.hyrcanus*, *Crocus caspius*, *Pterocarpa*, *Alnus subcordata*, *Quercus castanifolia*, *Zelkova carpinifolia*, *Albizia julibrissin*, *Ilex hyrcana*, *Buxus hyrcana*, *Euonymus velutina*, *Hedera pastuchowii*, *Diospyros lotus*. Qeyd edilən növlərin mühafizəsi üçün biomüxtəlifliyə dair fitoekoloji tədbirlərin həyata keçirilməsini məqsədəuyğun sayırıq.

Tədqiq edilmiş Lənkəranın dağlıq hissəsinin florası üçün ilk dəfə olaraq 11 bitki növünün (çöl tədqiqatları zamanı) yeni arealı müəyyənləşdirilmişdir. Bu növlərdən: *Avena persica*, *Festuca picta*, *Cerastium arvense*, *Arabis auri-*

culata, *Helianthemum salisifolium*, *Chaerophyllum bulbosum*, *Johrenia paucijuga*, *Plantago media*, *Cirsium horridum* və *Centaurea salisifolia* rast gəlinir.

Beləliklə, yuxarıda qeyd olunanlardan belə nəticəyə gəlirik ki, son illərə qədər regionun yabanı florasında bəzi tədqiqatların aparılmasına baxmayaraq, Lənkəran dağlıq hissəsinin flora biomüxtəlifliyinin öyrənilməsi elmi və praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan SSR-in Qırmızı Kitabı (B.M.Adıgözəlov, İ.K.Ələkbərov, M.A.Musayevin redaktəsi ilə). Bakı: İşıq, 1989, 544 s.
2. Budaqov B.Ə. Azərbaycan təbiəti. Bakı: Maarif, 1988, 204 s.
3. Ахундов Г.Ф. Эндемы флоры Азербайджана. Автореф. дис. доктор. биол.наук. Баку, 1973, 44 с.
4. Əsgərov A.M. Azərbaycan florasının endemləri.// AMEA Xəbərləri (Biologiya elmləri), Bakı: Elm, 2011, c. 66, №1, s.99-105.
5. Hacıyev V.C., Musayev S.H., Əkbərov Z.İ. və b. Azərbaycan florasının ali bitkilərinin biomüxtəlifliyinə dair.// AMEA Botanika İnstitutunun Elmi əsərləri, XXV cild, Bakı: Elm, 2004, s.88-94.
6. Гаджиев В.Д., Кулиев Х.Г., Вагабов З.В. Флора и растительность высокогорий Талыша. Баку: Элм, 1979, 150 с.
7. Гроссгейм А.А. Анализ флоры Кавказа. М.: Наука, 1939-1967, т.1-7.
8. Məmmədov Q.Ş. Azərbaycan torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadənin sosial-iqtisadi və ekoloji əsasları. Bakı: Elm, 2007, 856 s.
9. Musayev S.H. Azərbaycan florasının endemik növlərinin təftişi./ AMEA Xəbərləri (Biologiya elmləri), Bakı: Elm, 2005, №1-2.
10. Мусаева С.Г., Фаталиев Р.А. Флора Азербайджана: Новые данные.// Труды Института Ботаники НАНА, т. XXV, Баку: Элм, 2004, с.16-23.
11. Прилипко Л.И. Растительный покров Азербайджана. Баку: Элм, 1970, 170 с.
12. Серебряков И.Г. Жизненные формы высших растений и их изучение // Полевая геоботаника. М.: Наука, 1964, т.3, с.146-202.
13. Флора Азербайджана. АН Азерб. ССР, тт. I-VIII, 1950-1961.
14. Флора СССР. М.: АН СССР, 1934-1960, т.1-30.
15. Шенников А.П. Введение в геоботанику. Л.: ЛГУ, 1964, 447 с.
16. Ярошенко П.Д. Геоботаника. М.: Просвещение. 1969, 200 с.
17. Cerepanov S.K. Vascular Plants of Rusia and Agrocent states the former USSR. North American Branch. Cambridge Branch. Cambridge University. Press. 1995, 992 p.
18. Raunkiaer C. The life forms of plante and statistical plant deodrahy. Oxford. 1934, p.48-154.

АНАЛИЗ БИОРАЗНООБРАЗИЯ ФЛОРЫ ГОРНОЙ ЧАСТИ ЛЕНКОРАНА

Э.М.ГУРБАНОВ, С.Ш.АСЛАНОВА

РЕЗЮМЕ

На основании литературных данных и обработки многочисленных гербарных материалов выявлено, что во флоре исследуемых регионов встречаются 1071 видов высших растений, относящихся к 102 семействам и 437 родов. Наибольшее количество видов в следующих семействах: *Fabaceae* - 85, *Asteraceae* - 46, *Scrophulariaceae* - 37, *Rosaceae* - 33, *Lamiaceae* - 30, *Poaeaceae* -26, *Cyperaceae* - 22, *Brassicaceae* - 21 видов.

В регионе встречаются 103 эндемичных видов, из них 53 являются азербайджан-

ским и 50 видов Кавказский.

Ключевые слова: экосистемы, биоразнообразие, флора, фитоценоз, ареал, эндемы, реликты, мезоксерофиты.

THE STUDY OF BIODIVERSITY OF SUMMER FLORA OF MOUNTAINOUS LENKORAN

E.M.GURBANOV, S.Sh.ASLANOVA

SUMMARY

On the basis of the literary data and the processing of numerous herbarium materials it is revealed, that the flora of the researched regions meet 1071 species belonging to 102 families and 437 geniuses. The dominating species are the following families: *Fabaceae* - 85, *Asteraceae* - 46, *Scrophulariaceae* - 37, *Rosaceae* - 33, *Lamiaceae* - 30, *Poaceae* - 26, *Cyperaceae* - 22, *Brassicaceae* - 21 species.

103 endemic species were registered in the region, among them 53 are Azerbaijani and 50 are Caucasian endemics.

Keywords: ecosystem, biodiversity, flora, phytocenosis, areals, endemics, relicts, me-zoxerofit.

Redaksiyaya daxil oldu: 05.02.2012-ci il

Çapa imzalandı: 31.05.2012-ci il